

‘Verhagen zal vaak in de slachtofferrol duiken’

George van Houtem (40) schreef het boek ‘De dirty tricks van het onderhandelen’. Hij keek de voorbije weken vaak instemmend, maar even zo vaak met grote verbazing naar de manoeuvres van de partijleiders. Je moet de verwachtingen van je achterban temperen.’

door Pim van den Dool, foto's Jean-Pierre Jans

Had een spoedcursus van u Job Cohen kunnen redden? Of heeft hij domweg geen talent voor onderhandelen?

“Onderhandelen is te leren, hoewel de een inderdaad meer talent heeft dan de ander. Veel mensen denken: dat doe ik wel even. Fout, want onderhandelen is echt een kunst. Een kunst die – het is een feit – Cohen volstrekt onvoldoende beheerst.”

De aftastende besprekingen over een werkbare coalitie zijn inmiddels al twee maanden aan de gang. Waar let een onderhandelingsdeskundige zoal op?

“Ik kijk hoe stevig de onderhandelaars hun eigen standpunten neerzetten. Formuleren ze die als breekpunten, of spreken ze over belangen en doelstellingen, zodat ze wat meer speelruimte voor zichzelf creëren? Ik kijk ook naar hoe ze met hun achterban bezig zijn. Zetten ze die op scherp of temperen ze de verwachtingen? Dat is belangrijk bij politieke onderhandelingen, want uiteindelijk moet je je achterban meekrijgen. Als onderhandelend politicus zit je gevangen tussen je achterban en de toekomstige verkiezingen. Die spagaat beïnvloedt meteen het hier en nu.”

Daar weten ze bij het CDA alles van.

“Ja, het CDA zit in een lastig parket. Als ze daar niet oppassen, wordt de partij totaal gespleten. Je hebt een aantal coryfeeën die absoluut niet willen dat het CDA gaat regeren met gedoogsteun van de PVV. Anderen zeggen: waarom niet? Je moet zorgen dat je die stromingen bij elkaar houdt, de verwachtingen bij de achterban tempert en hun zorgen wegneemt door ze toch constant even te informeren. Zo zorg je ervoor dat je mensen niet overvalt met het eindresultaat en er geen heftige reactie ontstaat.”

CDA-fractievoorzitter Maxime Verhagen weigerde de eerste week na de verkiezingen nog om met de PVV om de tafel te gaan zitten.

“Dat was heel slim van hem. Hij deed de verkiezingsuitslag recht door te zeggen dat ‘ons bescheidenheid past’. Ondertussen wist hij natuurlijk best dat het CDA een ontzettend machtige positie had, want alleen bij Paars-plus zou zijn partij niet nodig zijn. Doordat Verhagen de deur niet definitief dichtgooide, bleef het CDA boven de onderhandelingstafel hangen. Verhagen bood VVD-leider Mark Rutte constant een alternatief. Dat heeft het verloop van de onderhandelingen het meest beïnvloed; het maakte de kans dat Paars-plus zou mis-

lukken en het CDA weer aan tafel zou verschijnen groter.”

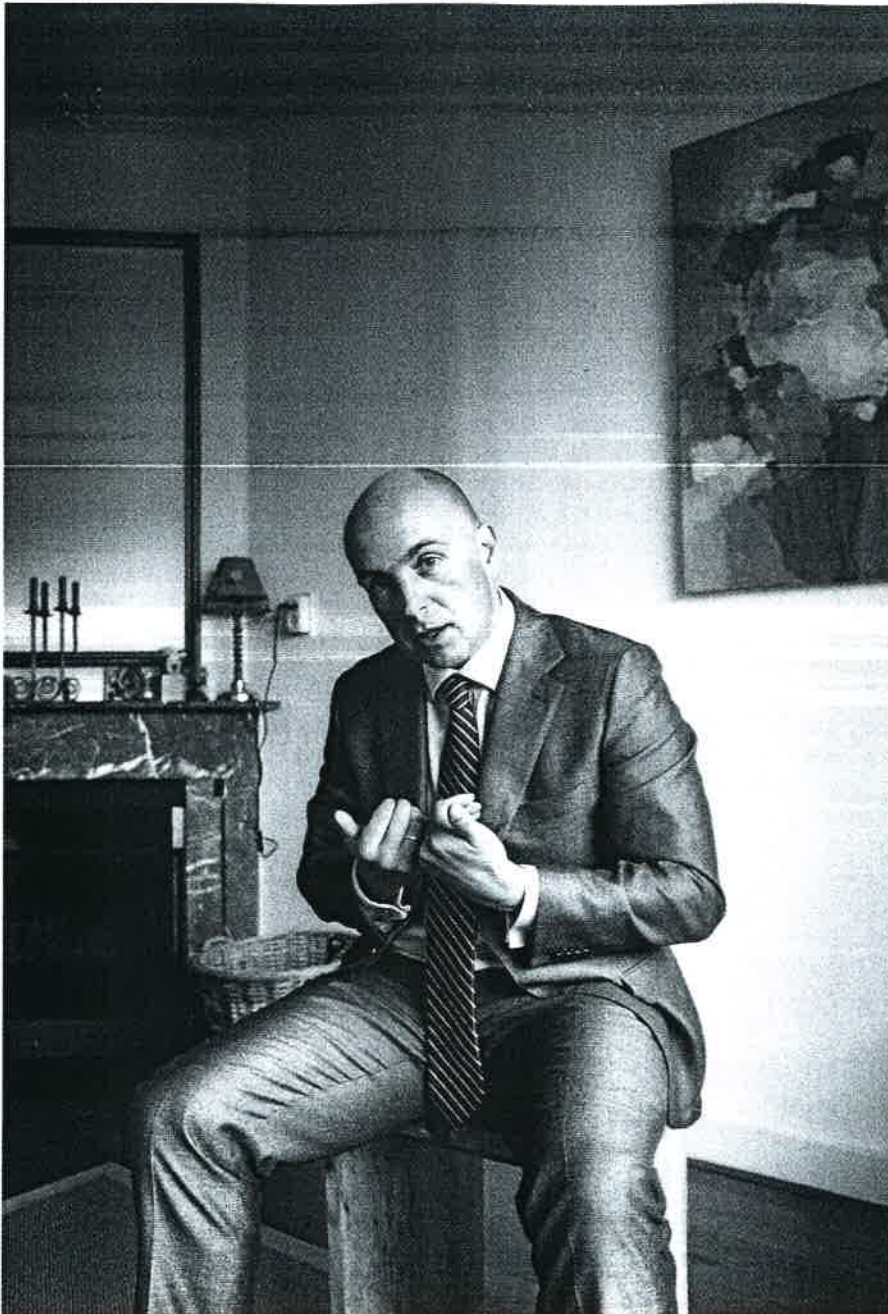
Hoe doet Geert Wilders het tot dusver?

“Ik vind het bijzonder hoe Wilders positie heeft kunnen verwerven. Hij houdt de vrijheid om te zeggen wat hij wil, waardoor hij zijn achterban aan zich kan blijven binden, en hij hoeft geen ministers en staatssecretarissen te leveren, waardoor hij van het probleem af is of hij wel capabele mensen kan vinden. Als VVD en CDA gaan regeren, heeft Wilders een sterke machtspositie. Rutte en Verhagen zullen hem binnenboord moeten zien te houden. Ze moeten heel goede afspraken maken om te voorkomen dat Wilders zich zomaar terugtrekt. Want als ze eenmaal aan het regeren zijn, is het afbreukrisico bij een kabinetsval voor VVD en CDA vele malen groter dan voor Wilders. Die kan met de successen meeliften en afstand nemen van de mislukkingen.”

Wilders is dus op alle fronten de grote winnaar?

“Reken maar.”

Wilders nam direct na de verkiezingen opeens een andere houding aan. Opeens straalde hij uit dat er met hem te praten viel, écht te praten.

George van Houtem: 'Wilders kan met de successen meelifen en afstand nemen van de mislukkingen'

"Ja, hij heeft geleerd van de gemeenteraadsverkiezingen. Toen ontstond al snel het beeld dat de PVV van alles roept maar niets waarmaakt, omdat de partij niet serieus wilde deelnemen aan onderhandelingen over colleges. Dat leek erg op een van de *dirty tricks* die ik in mijn boek beschrijf, de schijnonderhandeling: je doet net of je gaat onderhandelen, maar hebt nooit de intentie om er echt uit te komen. Daar heeft Wilders van geleerd, want na de parlementsverkiezingen liet hij duidelijk zien wel bereid te zijn om te onderhandelen."

Wat heeft PvdA-leider Cohen nou precies fout gedaan?

"Cohen heeft het effect van zijn tussentijdse opmerkingen in de media onderschat. Hij heeft de indruk gewekt dat hij een middenkabinet uitsloot. Daarmee liet hij Rutte geen andere keus dan weer met het CDA en de PVV te gaan onderhandelen. Cohen had nooit verwacht dat het CDA met Wilders om de tafel zou gaan zitten. Nu bood hij Rutte met zijn blokkade van een middenkabinet geen andere uitweg. Als Cohen die optie duidelijk open had gehouden, was hij een gesprekspartner gebleven. Nu roept hij dat hij de deur helemaal niet definitief dicht had gegooid, maar het is te laat." SP-leider Emile Roemer wil als alternatief voor rechts een links regeerakkoord

gaan schrijven. Dat lijkt een wanhoopspoging.

"Het is een manier om de onderhandelingen van rechts onder druk te zetten. De linkse partijen kunnen er twee dingen mee bereiken. Ten eerste: de CDA-achterban vindt de 'linkse' optie zo slecht nog niet en eist dat Verhagen serieus met de PvdA, de SP en GroenLinks gaat praten. Als dat niet lukt, kunnen ze er door de druk op te voeren misschien voor zorgen dat het rechtse regeer- en gedoogakkoord gematigder zal zijn."

Over het opereren van Mark Rutte is vrij weinig gesproken. Is dat een goed teken?

"Dat denk ik wel. Ik vind dat hij het goed heeft gedaan. Hij is altijd een constructief gesprekspartner geweest en heeft geen

'Een impasse is een noodzakelijke fase. Het resultaat wordt na een impasse als waardevoller gezien'

mensen tegen zich in het harnas gejaagd. Rutte is erin geslaagd de sfeer aan de onderhandelingstafel altijd positief te houden. Ook heeft hij de indruk gewekt dat hij elke variant serieus nam, door ook over Paars-plus te onderhandelen."

Waarom is Paars-plus er niet gekomen?

"De onderhandelingen over Paars-plus kwamen in een impasse terecht. Daar schrikken mensen vaak van, maar een impasse is een noodzakelijke fase in een onderhandeling. Het resultaat na een impasse wordt vaak als veel waardevoller gezien dan een resultaat zonder impasse. Als onderhandelaar kun je dan na afloop zeggen: we hebben er alles aan gedaan. Wanneer het te snel gaat, denken alle betrokken partijen dat er meer in had gezeten en is de achterban sneller ontevreden. Ik denk dat de partijen van Paars-plus, als er geen alternatief over rechts was geweest, in een tweede ronde meer water bij de wijn hadden gedaan op een aantal punten. Maar die tweede ronde kwam er dus niet."

Misschien had de PvdA zich ook hier wat flexibeler moeten opstellen.

"Precies, want je moet ook altijd nadenken ►

wel zeven keer uit om te komen praten, terwijl Wilders verwijten richtte tot Verhagen. Toen stond de boel op scherp. Maar ze hebben elkaar nu helemaal gevonden. Ze zijn nu ook heel eensgezind ten opzichte van hun gemeenschappelijke vijand: links. Hoe scherper links tegen de rechtse samenwerking ageert, hoe sterker VVD, PVV en CDA naar elkaar toe zullen trekken.”

Toch moesten CDA en PVV tot de conclusie komen dat ze het niet eens konden worden over een onderwerp als de islam.

“Klopt. Maar er zijn meerdere manieren om met zulke verschillen om te gaan. Je kunt een compromis sluiten, maar je kunt een onderwerp ook ‘parkeren’ en het op dat moment dus even niet behandelen. Ik vind de gekozen variant, middels zo’n gedoogakkoord, een mooie manier om met dit vraagstuk om te gaan.”

De fractievoorzitters hebben hun eigen secondant aan tafel: Edith Schippers

plaatje te delen, want dan zie je of de akkoorden een goede afspiegeling zijn van waar de partijen voor staan. Als zaken fragmentarisch naar buiten komen, wordt daar meteen op gereageerd. Dan zijn er prominenten die in de media zeggen dat bepaalde maatregelen in strijd zijn met de principes. De media blazen dat op en daar is de achterban gevoelig voor. Die laat zich dan gelden en dat moet dan weer gestemd worden.”

Niets loslaten is het beste?

“Belangrijke mensen uit een partij kunnen af en toe wat signaaltjes naar de achterban geven. Je kunt mensen ook niet voor voldongen feiten plaatsen. Onderhandelingen hebben tijd nodig. Tijd zorgt ervoor dat de scherpe emoties naar de achtergrond verdwijnen. In dit geval moet de CDA-achterban even wennen aan het idee dat hun partij met de PVV gaat samenwerken.”

Rutte heeft gezegd dat hij nu alleen nog over deze rechtse variant wil onderhandelen. Als de formatie alsnog mislukt, heeft hij een probleem.

“Ja, als je dit zo stellig zegt, zet je de mensen met wie je onderhandelt in een comfortabele zetel. Als Wilders weet dat de deur voor een middenkabinet of Paars-plus definitief gesloten is, heeft Rutte geen alternatief meer en móet hij wel met hem en Verhagen in zee gaan. Dat geeft die twee automatisch meer macht, omdat Rutte immers geen achterdeur meer heeft.”

Waar moeten Wilders en Verhagen voor oppassen?

“Als Wilders nu te hoge eisen stelt, bezorgt hij Verhagen grote problemen met diens achterban. Wilders moet zijn hand niet overspelen, want hij wordt pas echt machtig als VVD en CDA straks aan het regeren zijn. Verhagen zal vaak de truc toepassen dat hij een voorstel niet goedgekeurd krijgt door zijn achterban. Hij zal waarschijnlijk in de slachtofferrol proberen te kruipen. Dat moet hij niet te vaak doen, want dan zullen Rutte en Wilders al snel doorhebben dat hij een spelletje speelt.”

Komt dit rechtse minderheidskabinet er?

“Ik had mijn kaarten in eerste instantie op Paars-plus gezet. Ik dacht dat er nog een andere optie verkend zou worden en dat het in de tweede ronde alsnog zou lukken. Dat sluit ik nog steeds niet uit, maar als het CDA de achterban kan overtuigen, komt deze combinatie er gewoon.” |

George van Houtem: 'De dirty tricks van het onderhandelen'. Uitgeverij Haystack. €16,95. Ook verkrijgbaar via www.ako.nl.

► over het alternatieve resultaat. Nu is het zo dat de PvdA niets van het eigen partijprogramma gerealiseerd ziet. Cohen had er beter voor kunnen kiezen de hypotheekrenteaftrek buiten de besprekingen te laten. Dan had hij een gedeelte van zijn programma wel kunnen uitvoeren.”

Voorafgaand aan de onderhandelingen van rechts heeft een reeks ‘informele gesprekken’ plaatsgevonden. Waar dienen die precies voor?

“Je kunt het vergelijken met een verloving: we weten dat we elkaar aardig vinden en mogelijkheden zien, maar laten we eerst eens wat dichter op elkaars huid kruipen om te zien of het echt iets kan worden. Het is in feite in ondertrouw gaan. De informele gesprekken zijn de verloving, de kabinetsformatie is het huwelijk.”

Waar gaan die gesprekken over?

“Het belangrijkste van die gesprekken is om zowel relationeel als inhoudelijk een goed klimaat te creëren. Dat je zeker weet dat aan de basisvoorwaarden is voldaan. Dat je weet dat je er samen uit kunt komen en dat het klikt tussen de partijen. Natuurlijk worden er ook wat inhoudelijke punten met elkaar uitgewisseld. Je kijkt samen waar partijen bereid zijn concessies te doen.”

Met de chemie tussen Rutte, Wilders en Verhagen lijkt het wel goed te zitten.

“Nu wel. Maar die chemie is eerder wel op de proef gesteld toen de besprekingen over een rechtse coalitie in eerste instantie waren mislukt. Rutte nodigde Wilders toen

‘Wilders moet zijn hand nu niet overspelen, want hij wordt pas echt machtig als VVD en CDA regeren’

(VVD), Ab Klink (CDA) en Barry Madlener (PVV). Verrassende namen?

“Schippers en Klink zijn de beoogde fractievoorzitters en dus logische keuzes. Madlener wordt ook wel het ‘oliemannetje’ genoemd. Hij is wat minder hoekig in zijn gedrag. Daarmee compenseert hij Wilders en zorgt hij ervoor dat die zijn scherpe rol en positie tijdens de onderhandelingen kan blijven innemen.”

Ze onderhandelen nu dus met z’n zessen.

“Je moet niet te veel mensen meenemen, want iedereen wil graag bewijzen dat zijn aanwezigheid toegevoegde waarde heeft. Dan wordt het lastiger om elkaar te vinden. Met z’n drieën is het ook moeilijk, want als je elkaar dan even niet vindt, slaat de zaak meteen op slot. Met zes mensen om de tafel heb je wat meer bewegingsruimte.”

Net als bij de informele gesprekken is voorlopig een radiostilte afgekondigd. Helpt dat de onderhandelingen?

“Ja. Het heeft alleen zin om het totaal-